

Veerkracht

voor gezinnen in de
maatschappelijke opvang

Het gebeurt, helaas, steeds vaker dat gezinnen met kinderen moeten aankloppen bij de maatschappelijke opvang voor een dak boven hun hoofd. De toenemende vraag naar het gebruik van de maatschappelijke opvang is het sterkst waar te nemen bij de crisisopvang voor gezinnen. Jaarlijks verblijven er 3585 kinderen van 0 tot en met 17 jaar in de maatschappelijke opvang. (Federatie Opvang, 2012) (Opvang, 2011).

Jan Laurier van Federatie Opvang stelt dat de maatschappelijke opvang verstopt raakt, daar steeds meer gezinnen kampen met complexe problematiek en daardoor langer dan gebruikelijk verblijven in de maatschappelijke opvang (Evangelische Omroep, 2012) (NRC, 2009).

Dit factsheet gaat over de methodiek Veerkracht, welke is ontworpen voor professionals die werkzaam zijn in de sociale sector waarvoor de methodiek Veerkracht interessant blijkt. Tevens kan de informatie worden gebruikt voor ouders in de maatschappelijke opvang welke meer willen lezen over de methodiek waarmee gewerkt wordt.

Korte inhoud

Veerkracht is een methodiek welke is gericht op het vergroten van het eigen kunnen, 'de eigen kracht', van zowel kinderen als hun ouders. In eerste instantie is de methodiek Veerkracht ontworpen voor moeders en kinderen in de vrouwenopvang, maar na de doorontwikkeling ook toepasbaar voor ouders en kinderen binnen de maatschappelijke opvang (Jongepier, 2013).

Visie/uitgangspunten

Tot voor kort werden kinderen die meekomen met hun ouders naar de maatschappelijke opvang niet gezien als aparte cliënt. Kinderen werden niet opgenomen binnen het zorgplan en kregen geen individuele begeleiding geboden. Naast de opkomende aandacht voor kinderen binnen de opvang, zijn gezinnen binnen de maatschappelijke opvang ook steeds meer onder de aandacht in de politiek. Inmiddels wordt algemeen erkend dat kinderen en gezinnen ernstig tekort wordt gedaan als zij slechts gezien worden als 'kinderen die meekomen met ouder' (Vanhee, 2007).

Vaak komen kinderen de opvang binnen met een grote rugzak aan 'bagage' en daarom is bewuste steun en hulp voor kinderen en ouders nodig, aansluitend bij de wensen en behoeften van het systeem. Het bieden van onderdak en een veilige leefomgeving met daarbij passende bescherming is voor gezinnen een belangrijke factor van waaruit verdere ontwikkelingen kunnen worden opgebouwd. Medewerkers van de maatschappelijke opvang werken intensief samen met gezinnen aan een aantal kerntaken, welke later in dit factsheet staan beschreven. Een belangrijk aspect hierin is de samenwerking met de ouders, wat uiteindelijk ten goede komt aan het kind (Ingrid ten Berge (NJI), 2008) (Jongepier, 2013).

Doel van de methodiek

De kerndoelen van Veerkracht zijn gericht op het kind, de ouders en het systeem als geheel. Tegelijkertijd wordt de nadruk gelegd op de verantwoordelijkheid voor de zorg van de kinderen, die expliciet bij de ouders ligt. De medewerkers binnen de maatschappelijke opvang willen de zorg en verantwoordelijkheid niet overnemen, maar de ouders ondersteunen om die verantwoordelijkheid naar behoren te kunnen invullen. Veerkracht heeft als doel om:

- *de ontwikkeling en de veiligheid van een kind in het oog te krijgen en waar nodig te herstellen en dit verbeteren (op zowel fysiek, emotioneel als sociaal vlak);*
- *opvoedondersteuning te bieden binnen de complexe problematiek waarmee het gezin als systeem te maken heeft;*
- *het gezin te ondersteunen bij het herstellen van het gewone leven, zoals ter Horst dit ook beschrijft, en daarnaast staat het bieden van een veilige woonsituatie voor het kind centraal;*
- *de nodige hulpbronnen in het netwerk van het kind op te sporen en deze ook optimaal te benutten;*
- *begeleiders te ondersteunen in het signaleren van risico's en problemen wanneer het gaat om ontwikkeling en opvoeding;*
- *begeleiders te laten communiceren met andere hulpverlening om waar nodig externe hulp in te*

Wat doet Veerkracht?

Veerkracht MO is een manier van methodisch werken met gezinnen (kinderen met ouder(s)) die in de maatschappelijke opvang verblijven. In de maatschappelijke opvang wordt doorgaans al met een methodiek gewerkt, namelijk Herstelwerk. Dit is een krachtgerichte methodiek en wordt als basismethodiek gezien van waaruit medewerkers hun werk uitvoeren. Veerkracht kan worden geïmplementeerd naast het Herstelwerk, het is een goede aanvulling waarbij de begeleiding aan kinderen een grote rol speelt. Veerkracht biedt medewerkers richtlijnen en werkprincipes aan om ervoor te zorgen dat de veiligheid van de kinderen binnen de opvang kan worden gewaarborgd. Daarna is het belangrijk dat het welzijn en de ontwikkeling van de kinderen wordt bevorderd (Jonge & Lenkhof, 2014).

In de maatschappelijke opvang is, evenals in de vrouwenopvang, meer gerichte aandacht voor kinderen nodig. Gezinnen die in de opvang komen wonen hebben vaak te maken met zeer problematische gezinssituaties, ook wel multiprobleemgezinnen genaamd (Baartman & Dijkstra, 1987). De reden dat gezinnen in de maatschappelijke opvang verblijven is vaak een gevolg van een uithuiszetting in combinatie met veel schulden, een relatie tussen ouders die stuk gaat of ouder(s) die een gevangenis of psychiatrisch ziekenhuis verlaten. Armoede, crimineel gedrag, verslaving, sociaal isolement en/of psychiatrische problematiek zijn elementen die bij veel gezinnen in de opvang een rol spelen. Hierdoor kunnen we stellen dat kinderen binnen de maatschappelijke opvang zich in een zwaar kwetsbare situatie bevinden (Putnam, 2006).

Het is voor de begeleiding van gezinnen die wonen in de opvang van belang dat ze adequate begeleiding geboden krijgen. Het is daarbij belangrijk dat er gekeken wordt naar wat een gezin of kind specifiek nodig heeft, dit kan bij ieder systeem verschillen. Ook na de opvangperiode is het belangrijk dat de zorg voor het gezin wordt overgedragen zodat een gezin niet in een zogenaamd zwart gat valt.

Veerkracht richt zich op het vergroten van het zelfvertrouwen van zowel kinderen als ouders binnen een gezin. Veerkracht wil gezinnen laten zien dat herstel en groei mogelijk is en dat je hier als gezin en hulpverlener op mag vertrouwen. Veerkracht geeft, zoals Jongepier (2013) zegt, 'hoop voor de toekomst' (Bucx, 2011).

Hoe is Veerkracht MO te gebruiken?

Geen instelling voor maatschappelijke opvang is hetzelfde, waardoor de mogelijkheden voor de begeleiding van kinderen binnen de opvang eindeloos zijn. Medewerkers dienen rekening te houden met expertise, randvoorwaarden en capaciteit. Veerkracht kan gezien worden als een (methodisch) kader welke richting kan geven in de begeleiding van kinderen en gezinnen.

Veerkracht is geen handleiding welke precies voorschrijft wat een begeleider in een bepaalde situatie moet doen.

Veerkracht vraagt van de begeleiders de nodige professionaliteit om te kunnen handelen en inspringen wanneer nodig, waarbij Veerkracht richtlijnen biedt, maar geen kant- en klare oplossingen.

Gevolgen van de invoering van Veerkracht voor de maatschappelijke opvang

Allereerst zorgt de opvang ervoor dat medewerkers op de hoogte zijn van de werkwijze, de gehele instelling is verantwoordelijk voor een verantwoord leef- en opvoedklimaat voor de kinderen.

In een of meer functieomschrijvingen wordt de taak van 'kinderhulpverlener' toegevoegd. Een kinderpulpverlener heeft de regie van het hulpverleningsproces van de kinderen die zij onder hun hoede hebben. Taken die door de kinderpulpverlener worden uitgevoerd of gecoördineerd:

- Intake en eerste opvang van het kind/de kinderen en kennismaking met de ouders
- Gesprekken met moeder
- Gesprekken met vader
- Screening van het kind
- Zo nodig in gang zetten van nader onderzoek en/of verdere hulpverlening
- Gesprekken en activiteiten met kinderen
- Opstellen van actieplan voor het kind
- Opstellen van veiligheidsplan voor het kind
- Verkenning van en contacten met het netwerk rond het kind
- Volgen van de ontwikkelingen rond het kind/het gezinssysteem

Veerkracht wordt vormgegeven binnen de huidige werkprocessen van de organisatie en zo nodig worden deze aangepast.

Kinderhulpverleners heeft contact met hulpverleners van

- **Veiligheid staat voorop**

Zoals beschreven in het VN kinderrechtenverdrag heeft ieder kind recht op veiligheid (Kinderrechten, 2000). Veerkracht heeft de bescherming van het gezin, zowel ouder(s) als kind(eren) hoog in het vaandel staan. Veiligheid krijgt de hoogste prioriteit en voor er verdere begeleiding in gang gezet wordt werkt men eerst aan de veiligheid voor het gezinssysteem. Onder 'veiligheid' wordt zowel fysieke als emotionele veiligheid verstaan (Pas, 2002).

- **Ontwikkeling staat centraal**

Wanneer medewerkers vanuit de ontwikkeling van het kind kijken en denken naar de situatie, kunnen zij nagaan wat het kind in het gezin nodig heeft. Tevens kan gekeken worden wat de positieve factoren in het gezin zijn en middels een risico-inventarisatie kan gekeken worden in hoeverre de ontwikkeling van het kind bedreigd wordt (Verhulst, 2005).

- **Respecteer en ondersteun de ouders**

Voor een kind is zijn vader en/of moeder, de ouder, de belangrijkste persoon in zijn/haar leven. Om deze reden worden, wanneer dit mogelijk en veilig is voor het kind, de ouder(s) zoveel mogelijk betrokken bij de begeleiding in de opvang. Medewerkers nemen een ondersteunende en aanvullende rol aan. Zij nemen plaats naast de ouders en spreken hen waar nodig op pedagogische wijze aan op hun ouderschap (Pas, 2002).

- **Toon begrip voor elk gezinslid**

Begeleiders dienen over een zogeheten 'helikopter view' te beschikken (J. Collings, 2003), om op deze manier aandacht te kunnen schenken aan ieder gezinslid persoonlijk, maar zeker ook in het geheel als gezin. Verschillen die er zijn worden gerespecteerd en daarnaast wordt gekeken naar ieders kwaliteiten om deze optimaal binnen de gezinssituatie te kunnen benutten. Er is ruimte voor loyaliteit van de kinderen tegenover beide ouder(s).

- **Werk samen met de persoon, niet met het probleem**

Medewerkers willen een samenwerkingsrelatie met ieder gezinslid aangaan, zonder dat hierbij de complexe multi-probleemsituatie leidend is.

Vanzelfsprekend komen de problemen van de gezinnen in de begeleiding aan bod, maar het uitgangspunt van de begeleiders is het kijken naar de persoon en niet naar het probleem op zichzelf.

- **Werk samen met de ouders, ook wanneer de veiligheid in het geding is**

Ook als een vorm van sturing nodig is in verband met de veiligheid van het kind, streven begeleiders naar samenwerking en partnerschap met ouders. Begeleiders erkennen dat sturing en samenwerking naast elkaar kunnen bestaan (Turnell & Edwards, 2009).

- **Zoek de positieve factoren en krachten**

Ieder gezin en daarbij ook ieder gezinslid persoonlijk heeft sterke kanten (kwaliteiten) en positieve factoren. Hoe groot de problemen binnen een gezin ook zijn, er zijn altijd contacten te vinden binnen het netwerk welke zich in willen zetten voor een gezin. Begeleiders binnen de maatschappelijke opvang dienen zich aan te sluiten bij dat wat een gezin zelf kan, 'eigen kracht' en zijn als het ware regisseur van de verschillende hulpverleners die betrokken kunnen zijn bij een gezin (Jongepier, 2013).

- **Formuleer doelen in de taal van het gezin**

Begeleiders onderzoeken wat aansluit bij wat een gezin wil en hoe een gezin communiceert (het niveau van het gezin). Er worden haalbare doelen opgesteld en succeservaringen worden op een passende wijze gevierd. De doelen hebben betrekking op de kerndoelen van Veerkracht, zoals 'veiligheid' en 'ontwikkeling' (Jongepier, 2013).

- **Oordeel niet**

Begeleiders stellen zich neutraal op en behandelen, ongeacht de problematiek, ieder gezinslid gelijk (Jongepier, 2013) (Netty Jongepier, 2012).

Conclusie

'Een kind is veilig als het structureel kan rekenen op een volwassene die voorziet in zijn basale emotionele en fysieke behoeften, die hem beschermt tegen gevaar en die daarin continuïteit en voorspelbaarheid biedt' – een citaat uit het veiligheidsbeleid en risicomanagement in Bureau Jeugdzorg (Ingrid ten Berge (NJI), 2008). Steeds meer gezinnen die in de maatschappelijke opvang terecht komen hebben te kampen met complexe problematiek. In instellingen voor maatschappelijke opvang ontbrak een methodiek om te kunnen werken met deze, vaak ook gebroken, gezinnen. Veerkracht geeft voldoende handreikingen om als organisatie de verantwoordelijkheid te kunnen dragen voor een goed leef- en opvoedklimaat voor kinderen om op deze manier de zorg te

Bibliografie

Baartman, H., & Dijkstra, J. (1987). *Multi-problem gezinnen, 2: de opvoedingsproblematiek*. Leuven/Apeldoorn, Nederland: Garant Uitgevers N.V.

Bucx, F. (2011, Mei). *Gezinsrapport: een portret van het gezinsleven in Nederland*. Den Haag: Sociaal en cultureel planbureau.

Evangelische Omroep (2012, maart 8). Uitzending 'de Vijfde Dag'. 'de Vijfde Dag'.

Federatie Opvang (2012, Maart 8). Opgehaald van Federatie Opvang:
http://www.opvang.nl/files/quick_scan_leden_naar_gezinnen_in_de_opvang_mrt_2012.pdf

Ingrid ten Berge (NJI), A. v. (2008). *Veiligheidsbeleid en risicomanagement in Bureau Jeugdzorg*. Utrecht: MOgroep Jeugdzorg.

J. Collings, J. P. (2003). *Gebouwd voor de toekomst*. Zaltbommel: Uitgeverij Thema.

Jonge, E. d., & Lenkhof, M. (2014). *Impuls Onderzoekscentrum maatschappelijke zorg*. Opgehaald van Impuls Onderzoekscentrum maatschappelijke zorg: <http://www.impuls-onderzoekscentrum.nl/userfiles/Maatwerk%20Herstelwerk.pdf>

Jongepier, N. (2013, Augustus). *Veerkracht - methodisch werken met kinderen in de maatschappelijke opvang - deel 1: handleiding*. Amersfoort/Woerden: Federatie Opvang / Van Montfoort.

Jongepier, N. (2013, Augustus). *Veerkracht - methodisch werken met kinderen in de maatschappelijke opvang 1*. Amersfoort/Woerden: Federatie Opvang / Van Montfoort.

Kinderrechten. (2000, Mei 25). Opgehaald van Kinderrechten:
<http://www.kinderrechten.nl/p/19/151/kinderrechten>

Netty Jongepier, M. v. (2012). *Veerkracht - methodisch werken met kinderen in de vrouwenopvang 3 - werkboek*. Woerden, Nederland: Federatie Opvang / Van Montfoort / Collegio.

NRC. (2009, September 28). *Opvang toenemend aantal dakloze gezinnen schiet tekort*. Opgehaald van NRC:
http://vorige.nrc.nl/binnenland/article2371853.ece/Opvang_toenemend_aantal_dakloze_gezinnen_schiet_tekort.

Opvang, F. (2011). *Beeld van de opvang - feiten en cijfers 2011*. Amersfoort, Nederland: Federatie Opvang.

Pas, A. v. (2002). *Ouderbegeleiding: Ouders van nu, tieners van toen*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Putnam, F. (2006). *The impact of Trauma on Child Development - juvenile and family court journal*. Winter.

Turnell, A., & Edwards, S. (2009). *Veilig opgroeien: de oplossingsgerichte aanpak Signs of Safety in jeugdzorg en kinderscherming*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Vanhee, L. (2007). *'Weerbaar en broos: mensen in armoede over ouderschap: een verkennende kwalitatieve studie in psychologisch perspectief'*. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven.

Verhulst, F. C. (2005). *De ontwikkeling van het kind*. Assen: Gorcum b.v.